

PRZERÓBKA KOPALIN

Geocentrum L-1

PRZERÓBKA KOPALIN

=

MINERALURGIA

=

INŻYNIERIA MINERALNA

=

(część Geoinżynierii)

<http://www.minproc.pwr.wroc.pl/zpkio/student/matstud.htm>

przeróbka kopalin

mineral processing

Aufbereitung von Rohstoffen

переработка минерального сырья

minéralurgie

Przeróbka kopalin opiera się na wiedzy z zakresu

-chemii

-fizyki

-matematyki

-geologii, mineralogii, petrologii

-biologii

-statystyki

-zarządzania

-ekonomii

-inne

wschód słońca w GC

-inne

Przeróbka kopalin
ta nauk królowa
piwo zrobić
z byle czego
zawsze jest gotowa

(Śpiewamy na melodię „Pije Kuba do Jakuba, Jakub do Michała”)

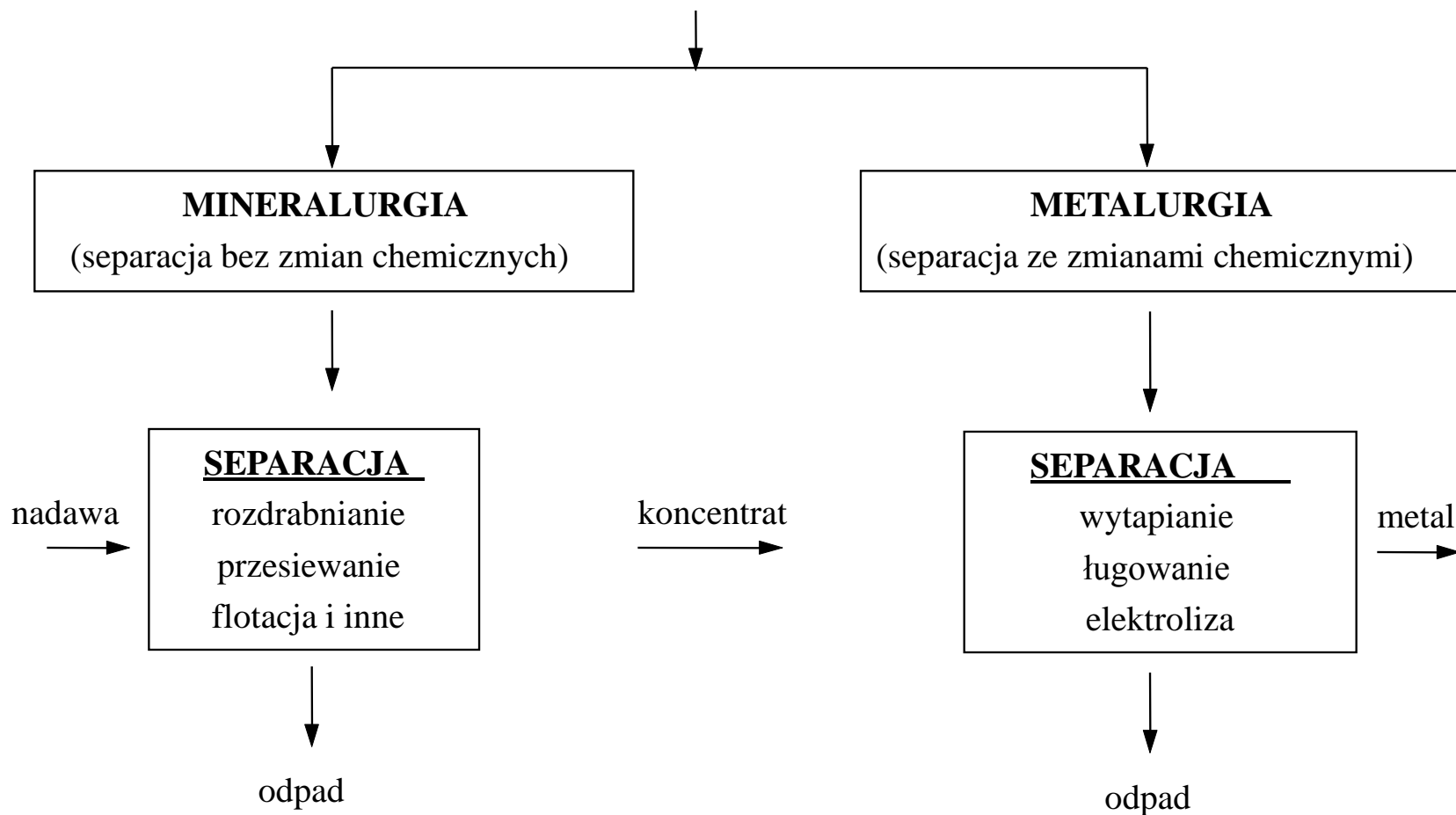
Górnicy hymn

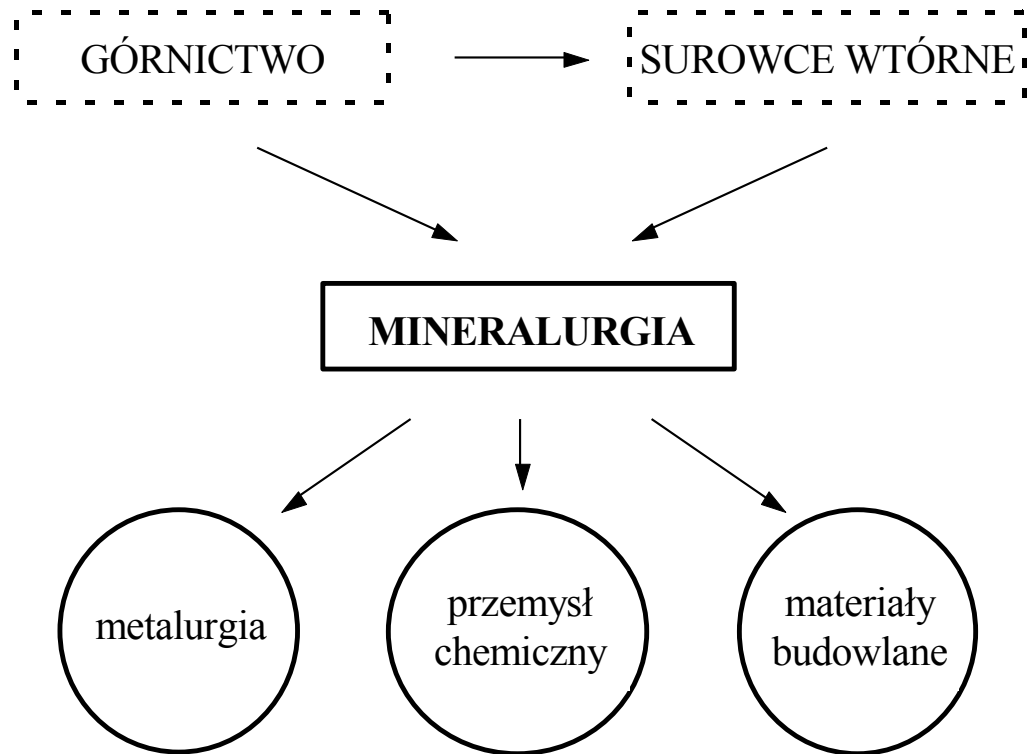

Górnicy Stan niech nam żyje
Niech żyje nam Górnicy Stan,
Bo choć przed nami dzieńne światło kryje
Toć dla ojczyzny trud ten jest nam dan.

Boć synowi podziemnych czarnych światów
Każdy chętnie poda swą dłoń./ (bis)
Niech żyje nam Górnicy Stan
Górnicy Stan niech żyje nam. (bis)

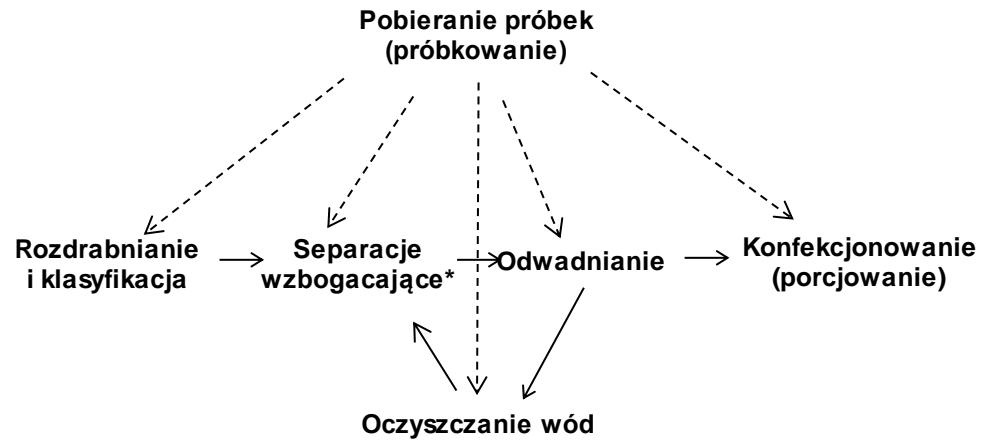
METALURGIA EKSTRAKCYJNA

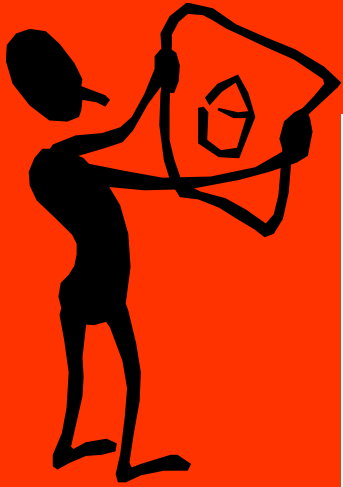

**PROCESY MINERALURGICZNE
(separacje)**

* jak separacja grawitacyjna, flotacja, koagulacja, sortowanie itd.

Prowadzący

prof. dr hab. inż. Jan Drzymała

konsultacje: niedziela zjazdowa 10-11

pokój 358, L-1

jan.drzymala@pwr.edu.pl

Na Grobli 15, Wrocław

Materialy do nauki

Jan Drzymała, Podstawy mineralurgii, Oficyna Wydawnicza PWr. 2001
wersja tylko drukowana

Jan Drzymała, Podstawy mineralurgii, Oficyna Wydawnicza PWr. 2009
wersja tylko elektroniczna

Jan Drzymała, Mineral Processing, Oficyna Wydawnicza PWr. 2007
wersje drukowana i elektroniczna

Biblioteki

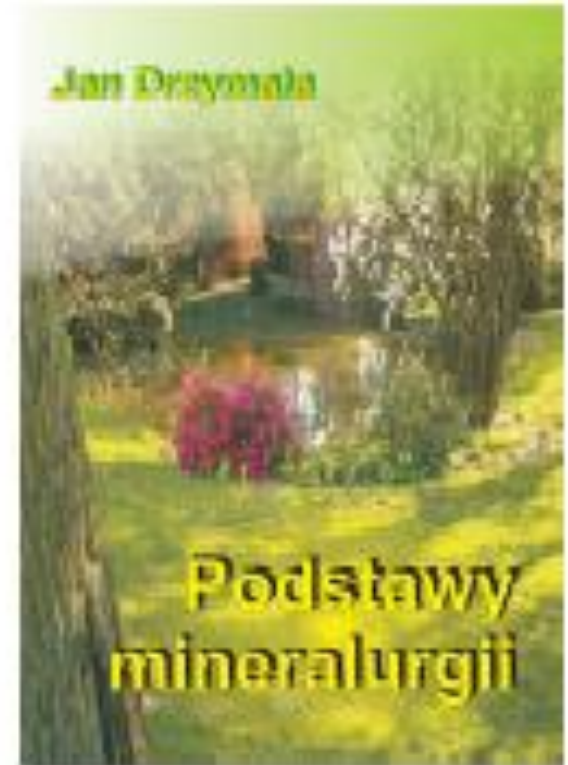
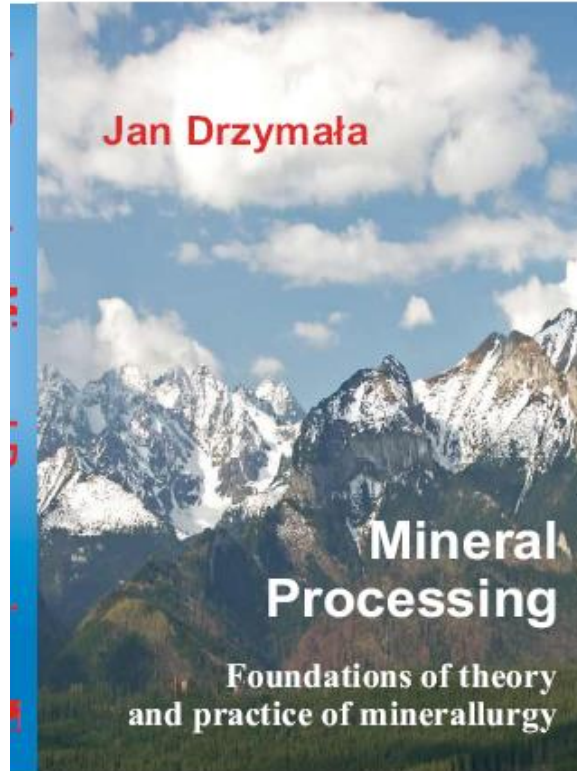
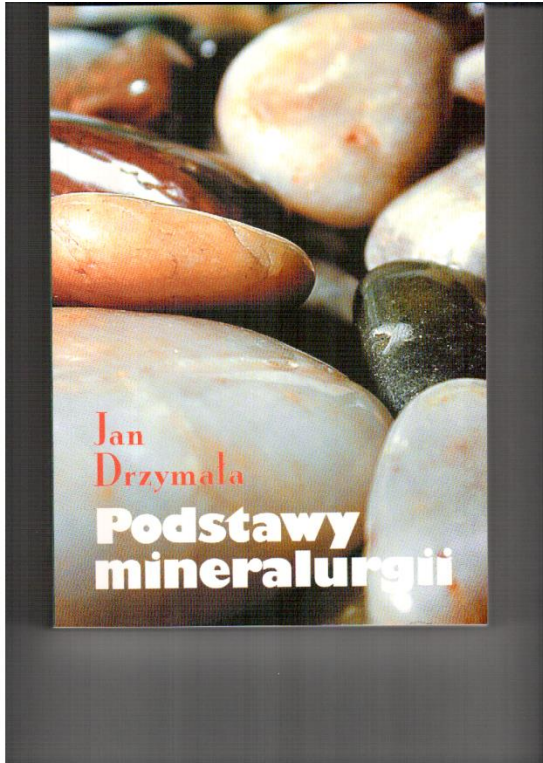
<http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=3111>

<http://www.minproc.pwr.wroc.pl/zpkio/index.html>

<http://dlib.bg.pwr.wroc.pl/dlibra/doccontent?id=2070&dirids=1>

(507 stron)

książka na życzenie

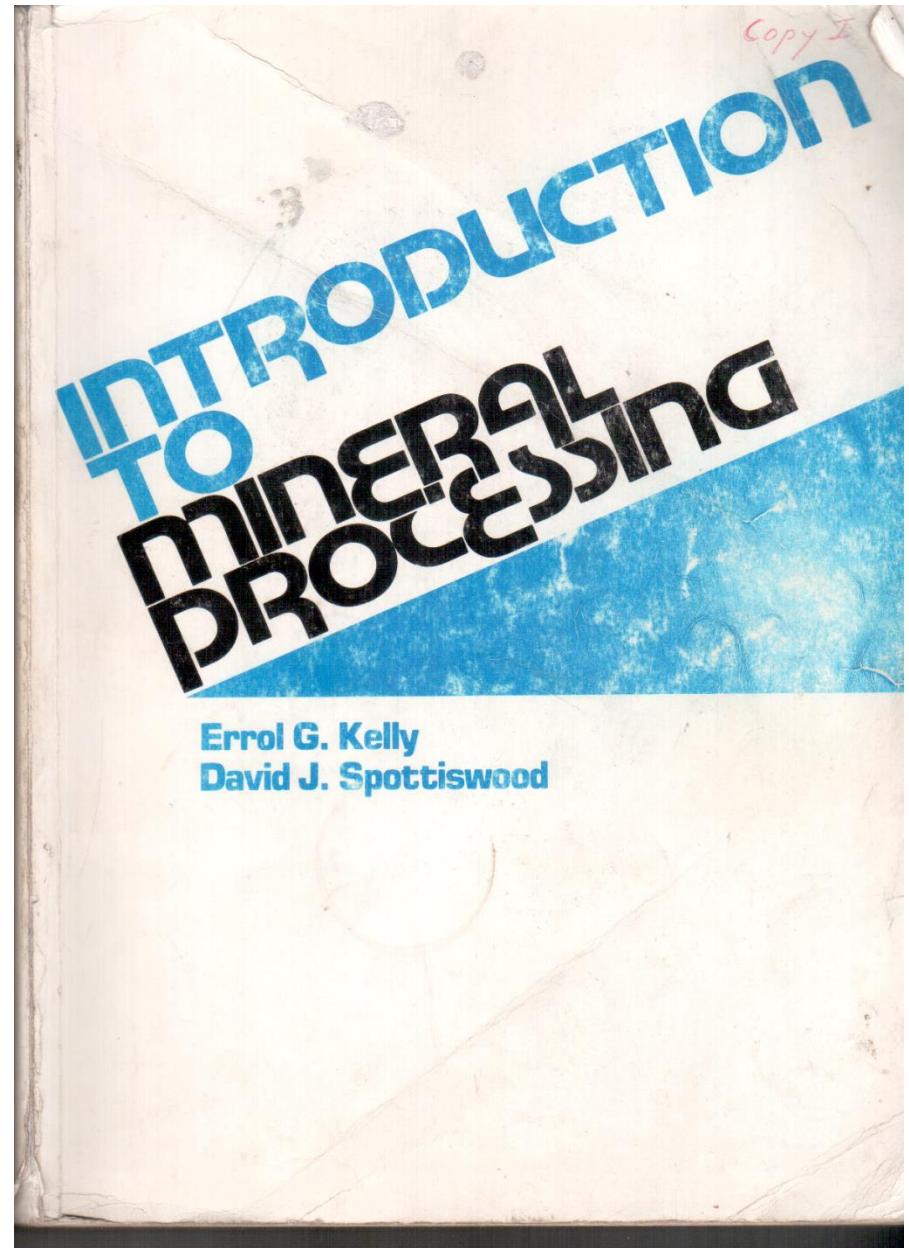
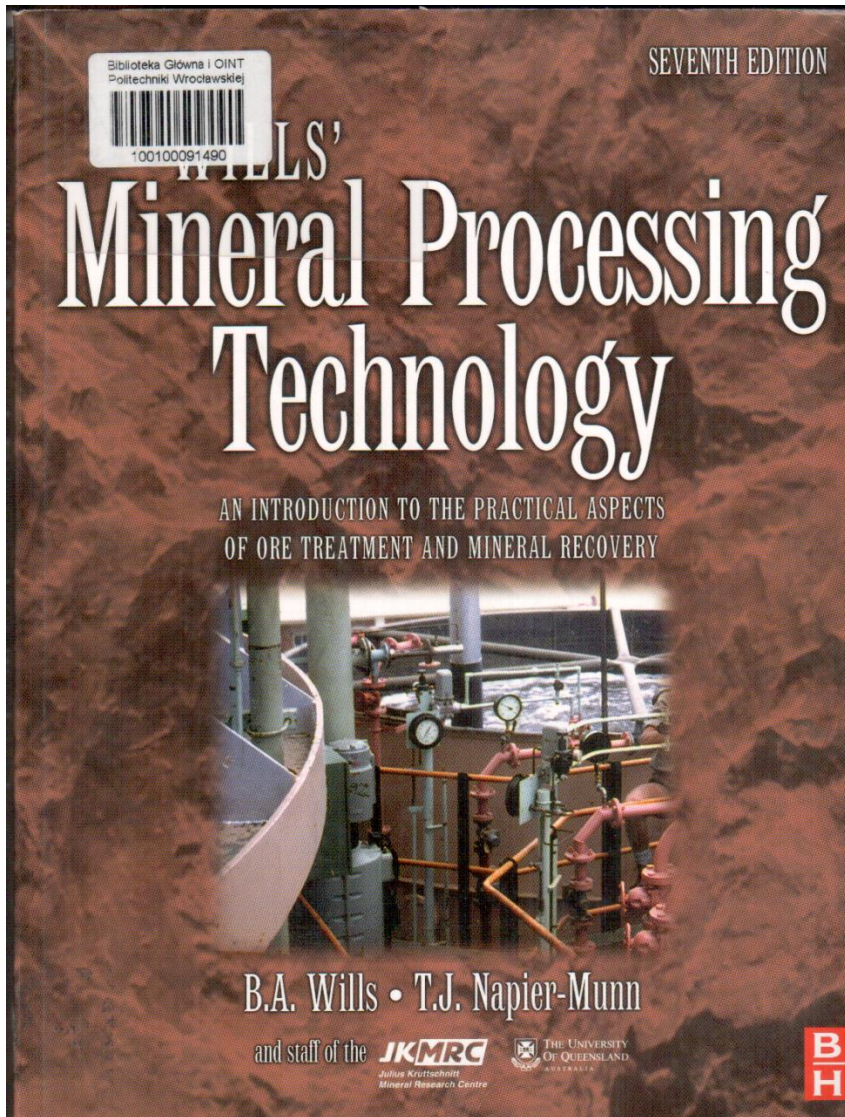

<http://www.dbc.wroc.pl/dlibra/docmetadata?id=3111>

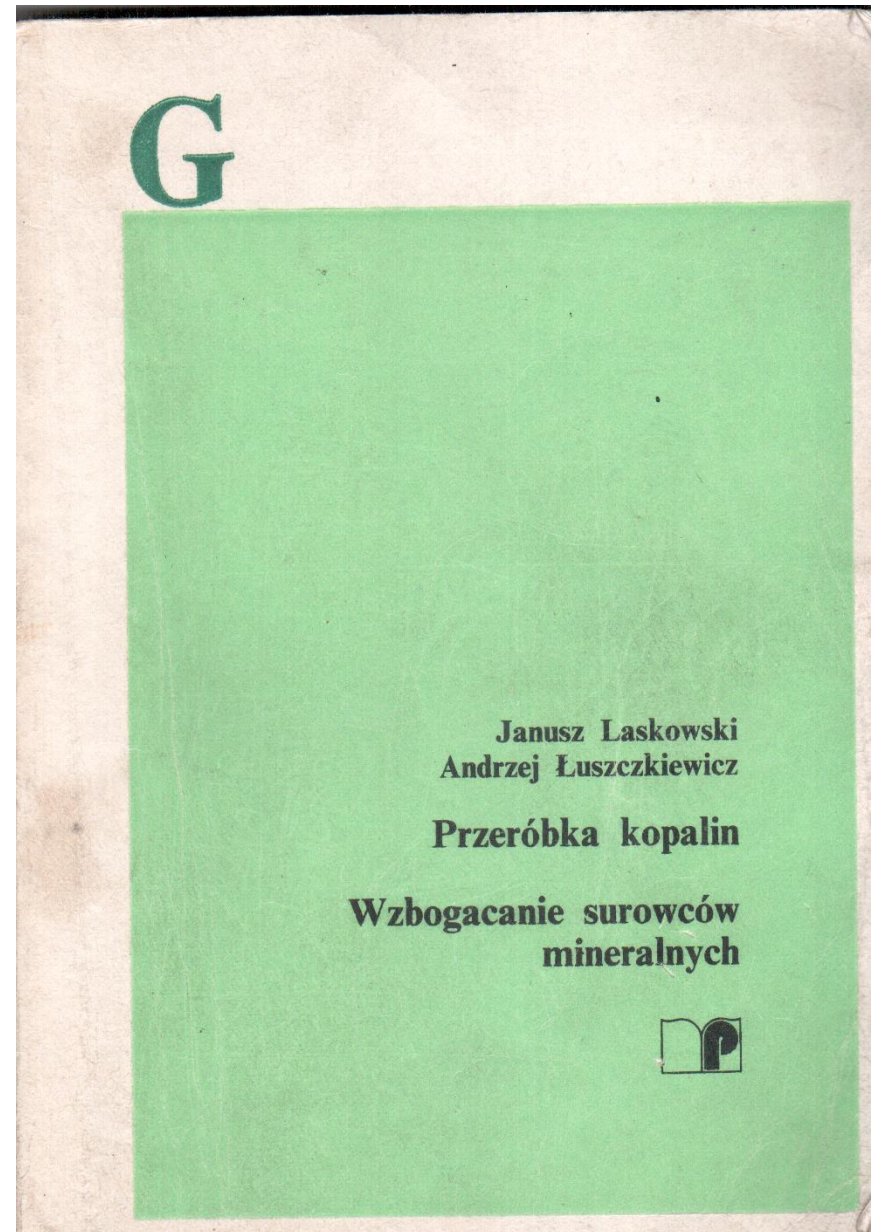
darmowe w Internecie

(free is nice)

inne książki w świecie

inne książki w świecie

Wymagania niezbędne do zaliczenia przedmiotu

zajęcia są obowiązkowe

- obecności (powyżej 75%)**
- W01, U01, K01 (czyli 3 oceny)**

WYDZIAŁ GEOINŻYNIERII, GÓRNICCTWA I GEOLOGII
KARTA PRZEDMIOTU

Nazwa w języku polskim: Przeróbka Kopalin 1

Nazwa w języku angielskim: Mineral Processing 1

Kierunek studiów: górnictwo i geologia

Stopień studiów i forma	I stopień, niestacjonarna
Rodzaj przedmiotu	obowiązkowy
Kod przedmiotu	GGG5201
Grupa kursów	NIE

Liczba godzin zajęć zorganizowanych w Uczelni (ZZU)	20				
Liczba godzin całkowitego nakładu pracy studenta (CNPS)	90				
Forma zaliczenia	Zaliczenie na ocenę				
Dla grupy kursów zaznaczyć kurs końcowy (X)					
Liczba punktów ECTS	3				
w tym liczba punktów odpowiadająca zajęciom o charakterze praktycznym (P)					
w tym liczba punktów ECTS odpowiadająca zajęciom wymagającym bezpośredniego kontaktu (BK)	3				

WYMAGANIA WSTĘPNE W ZAKRESIE WIEDZY, UMIEJĘTNOŚCI I INNYCH KOMPETENCJI

- 1. znajomość chemii, fizyki i matematyki**
- 2. ma elementarną wiedzę z zakresu mineralogii i petrologii
ma opanowane podstawowe pojęcia geologii złożowej i górniczej**

CELE PRZEDMIOTU

C1 celem przedmiotu jest przygotowanie studentów z zagadnień związanych z podstawami różnych procesów przeróbczych oraz charakterystyki procesów mineralurgicznych polegających na opisie, analizie, ocenie i porównaniu wyników separacji.

PRZEDMIOTOWE EFEKTY KSZTAŁCENIA

Z zakresu wiedzy

PEK_W01 posiada podstawową wiedzę i umiejętności z zakresu charakterystyki procesów przeróbczych

(test zaliczeniowy na ostatnich zajęciach)

Z zakresu umiejętności

PEK_U01 potrafi prawidłowo dobrać i scharakteryzować metodę przeróbki surowców mineralnych

(zadanie domowe: oddajemy nie później niż na ostatnich zajęciach)

Z zakresu kompetencji społecznych

PEK_K01 potrafi sformułować i przekazać wiedzę dotyczącą przeróbki oraz wykorzystania surowców mineralnych oraz surowców wtórych

(test zaliczeniowy na ostatnich zajęciach)

Zadanie domowe

Hipotetyczna ruda zawiera dwa użyteczne minerały, którą należy przekształcić na produkty handlowe. Po zebraniu, z literatury polskiej i światowej, informacji na temat różnorodnych właściwości rozpatrywanych minerałów, szeroko opisz ich właściwości, wybierz cechę pozwalającą na ich rozdział, dokonaj wyboru metody rozdziału oraz rodzaju separatora, dokonaj hipotetycznej separacji na trzy produkty, którą dokładnie opisz, sporządź bilans separacji, przedstaw wyniki w formie tabelarycznej oraz krzywej wzbogacania. Na podstawie krzywej wzbogacania podaj optymalny punkt pracy separatora dla otrzymania dwóch produktów i określ dla tego punktu wychód, uzysk, zawartości rozpatrywanych minerałów oraz współczynnik wzbogacania w obu produktach. Podejmij próbę określenia ceny sprzedażnej otrzymanych produktów.

Forma zajęć - wykład

Wy1	Wprowadzenie do zajęć, tryb zaliczania, istota mineralurgii. Od Wielkiego Wybuchu do złóż. Surowce mineralne i ich właściwości mineralogiczno-petrograficzne	2
Wy2	Charakterystyka separacji. Analiza, opis i ocena wyników separacji. Separacja rozpatrywana jako wzbogacanie i klasyfikacja	2
Wy3	Rozdrabnianie. Przesiewanie	2
Wy4	Klasyfikacja hydrauliczna i powietrzna	2
Wy5	Separacja w cienkiej strudze cieczy. Separacja grawitacyjna w cieczach ciężkich	2
Wy6	Separacja magnetyczna	2
Wy7	Separacja elektryczna. Separacja z wykorzystaniem pola wirowego	2
Wy8	Podstawy flotacji. Flotacja substancji mineralnych	2
Wy9	Koagulacja. Flokulacja	2
Wy10	Aglomeracja olejowa + test zaliczeniowy	2
	Suma godzin	20

STOSOWANE NARZĘDZIA DYDAKTYCZNE

- N1. wykład tradycyjny, wzbogacony w prezentacje multimedialne i dyskusje**
N2. konsultacje

OCENA OSIĄGNIĘCIA PRZEDMIOTOWYCH EFEKTÓW KSZTAŁCENIA

Oceny (F – formująca (w trakcie semestru), P – podsumowująca (na koniec semestru)	Numer efektu kształcenia	Sposób oceny osiągnięcia efektu kształcenia
P	W01, U01, K01	Sprawdzian pisemny na koniec zajęć

LITERATURA PODSTAWOWA I UZUPEŁNIAJĄCA

LITERATURA PODSTAWOWA

1. Wills B.A., *Mineral processing technology*. Pergamon Press, 1983 (3rd edition) i wszystkie wydania następne)
2. Blaschke Z. i inni, *Górnictwo Cz.V. Zarys technologii procesów przeróbczych*, Skrypt AGH, Kraków, 1983
3. Laskowski J, Łuszczkiewicz A., *Przeróbka kopalin. Wzbogacanie surowców mineralnych*. Skrypt Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 1989
4. Drzymala J., *Podstawy mineralurgii*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, 2001; 2009

1. Kelly E.G., Spottiswood D.J., 1982. *Introduction to Mineral Processing*, Wiley, New York

LITERATURA UZUPEŁNIAJĄCA

1. Bolewski A., Manecki A. *Mineralogia szczegółowa*. Wyd PAE, Warszawa, 1993.
2. *Industrial minerals and rocks*, 6th edition, D.D. Carr (editor), Soc. Min, Metall. Explor., Littleton, Col., 1994.
3. Manecki A. *Encyklopedia minerałów*. Uczelniane Wydawnictwa Naukowo-Dydaktyczne, Kraków, 2004.
4. Strony internetowe
5. Czasopisma mineralurgiczne

OPIEKUN PRZEDMIOTU (IMIE, NAZWISKO, ADRES E-MAIL)

prof. dr hab. inż. Jan Drzymala (jan.drzymala@pwr.edu.pl)

ROK AKADEMICKI 2016/2017 – SEMESTR ZIMOWY

NIESTACJONARNE STUDIA I STOPNIA (NZ1I)

NIESTACJONARNE STUDIA II STOPNIA (NZ2M)

1. **8,9 – października**
15,16 – października
22,23 - października
2. 5,6 - listopada
19,20 – listopada
26,27 - listopada
3. **10,11 – grudnia**
17,18 - grudnia
4. **14,15 – stycznia**
21,22 - stycznia

Zjazdy nieparzyste: 8,9.X; 22,23.X; 19,20.XI; 10,11.XII; 14,15.I. 2017 r.

Zjazdy parzyste: 15,16.X; 5,6.XI; 26,27.XI; 17,18.XII; 21,22.I.2017 r.

PLAN ROKU AKADEMICKIEGO 2016/2017 semestr zimowy

	PAŹDZIERNIK					LISTOPAD					GRUDZIEŃ				STYCZEŃ				LUTY			
PN		3	10	17	24	31	7	14	21	28	5	12	19	26	2	9	16	23	30 pnP	6	13	20
WT		4	11	18	25	1	8	15	22	29	6	13	20	27	3	10	17	24	31 wtP	7	14	21
ŚR		5	12	19	26	2 srN	9 ptN	16	23	30	7	14	21	28	4	11	18	25	1 srP	8	15	22
CZ		6	13	20	27	3	10	17	24	1	8	15	22	29	5	12	19	26	2 ptN	9	16	23
PT		7	14	21	28	4	11	18	25	2	9	16	23	30	6	13	20	27	3	10	17	24
SO	1	8	15	22	29	5	12	19	26	3	10	17	24	31	7	14	21	28	4	11	18	25
N	2	9	16	23	30	6	13	20	27	4	11	18	25	1	8	5	22	9	5	12	19	26
P-PAŹDZYSTY N-NIEPAŹDZYSTY	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P	N	P

Zajęcia zorganizowane rozpoczynają się 3 X 2016 r. tygodniem parzystym i trwają 15 tygodni

(8 tygodni parzystych i 7 nieparzystych) - do 2 II 2017 r.

Zajęcia zorganizowane dla studentów VII semestru studiów I stopnia trwają 10 tygodni

(5 parzystych i 5 nieparzystych) do 14 XII 2016 r.

31 X 2016 r. - dzień wolny od zajęć dydaktycznych

1 XI 2016 r. - Święto Wszystkich Świętych

11 XI 2016 r. - Święto Niepodległości

Ferie świąteczne trwają od 23 XII 2016 r. do 6 I 2017 r.

Sesja egzaminacyjna obejmuje 13 dni roboczych i trwa od 3 II 2017 r. do 21 II 2017 r. plus 3 soboty (4 II, 11 II, 18 II 2017 r.)

Sesja egzaminacyjna dla studentów VII semestru studiów I stopnia obejmuje 13 dni roboczych

i trwa od 15 XII 2016 r. do 17 I 2017 r. plus 2 soboty (17 XII 2016 oraz 14 I 2017 r.)

Przerwa międzysemestralna obejmuje 4 dni robocze i trwa od 22 II 2017 r. do 27 II 2017 r.

Uwaga zmiany:

2 XI 2016 r. (środa parzystą) zajęcia jak w środę nieparzystą

9 XI 2016 r. (środa nieparzystą) zajęcia jak w piątek nieparzysty

30 I 2017 r. (poniedziałek nieparzysty) zajęcia

jak w poniedziałek parzysty

31 I 2017 r. (wtorek nieparzysty) zajęcia jak we wtorek parzysty

1 II 2017 r. (środa nieparzystą) zajęcia jak w środę parzystą

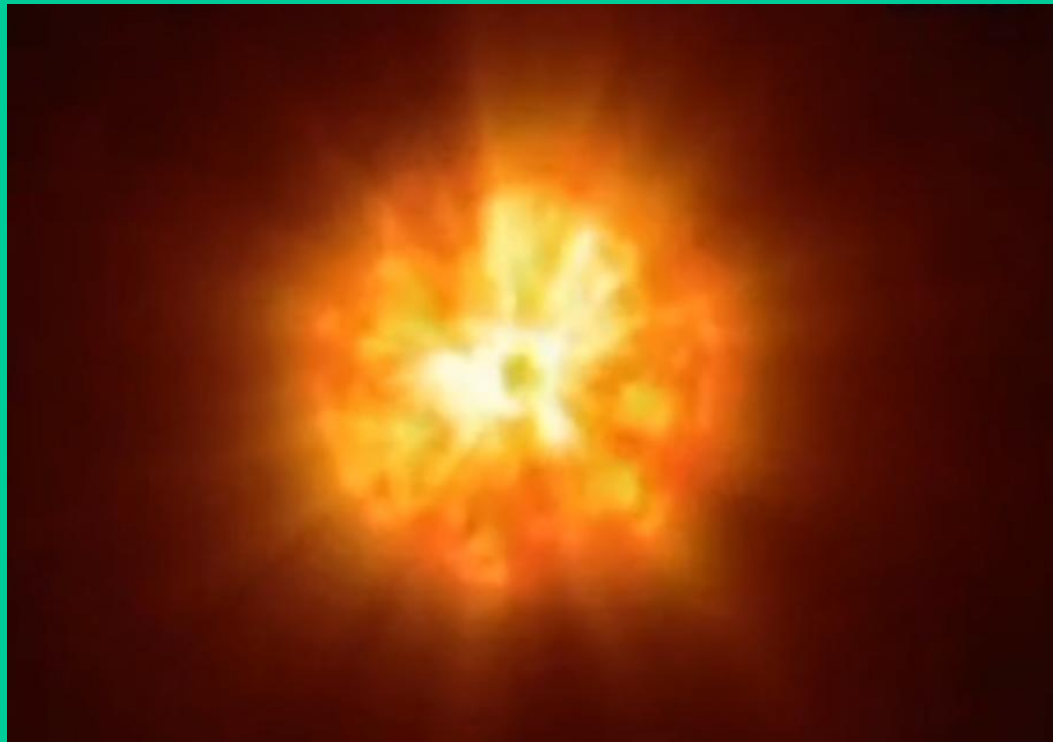
2 II 2017 r. (czwartek nieparzysty) zajęcia jak w piątek

nieparzysty

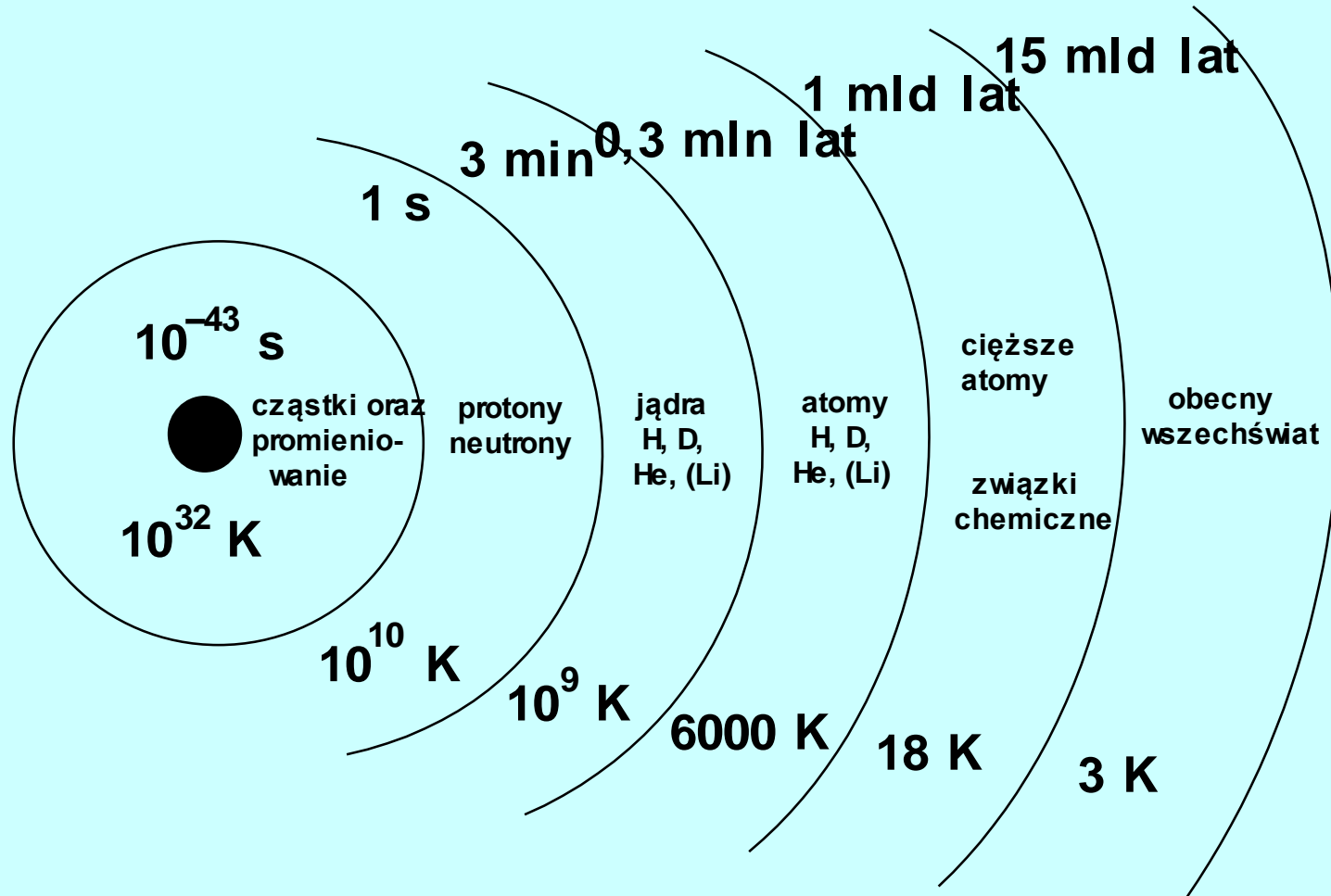
Termin zaliczenia

**Ostania niedziela semestru (22 I 2017) –
jeden termin, godz. 9:15-11:00 sala A-4
oraz...**

Wprowadzenie do mineralurgii

Wielki Wybuch

Przyszłość Wszechświata

Obecnie znane cząstki elementarne

Cząstki elementarne

Fermiony (nośniki materii)		Bozony (nośniki sił)			
Leptony	Kwarki	Słabe (bozony)	Silne (gluony)	Electro-magnetyczne (fotony)	Grawitacja (grawitony)
neutrino elektronowe	górnny	bozon W^-	kolor 1	$E_1 = h\nu_1$	*
electron	dolny	bozon W_+	kolor 2	$E_2 = h\nu_2$	
neutrino muonowe	dziwny	bozon Z_0	kolor 3	$E_3 = h\nu_3$	
muon	powabny			$E_n = h\nu_n$	
neutrino tau	wierzchni				
cząstka tau	spodni				

bozon
Higgsa

* Już trochę wiadomo

Bozon Higgsa (higson) - cząstka elementarna, której istnienie jest postulowane przez model standardowy, nazwana nazwiskiem Petera Higgsa.

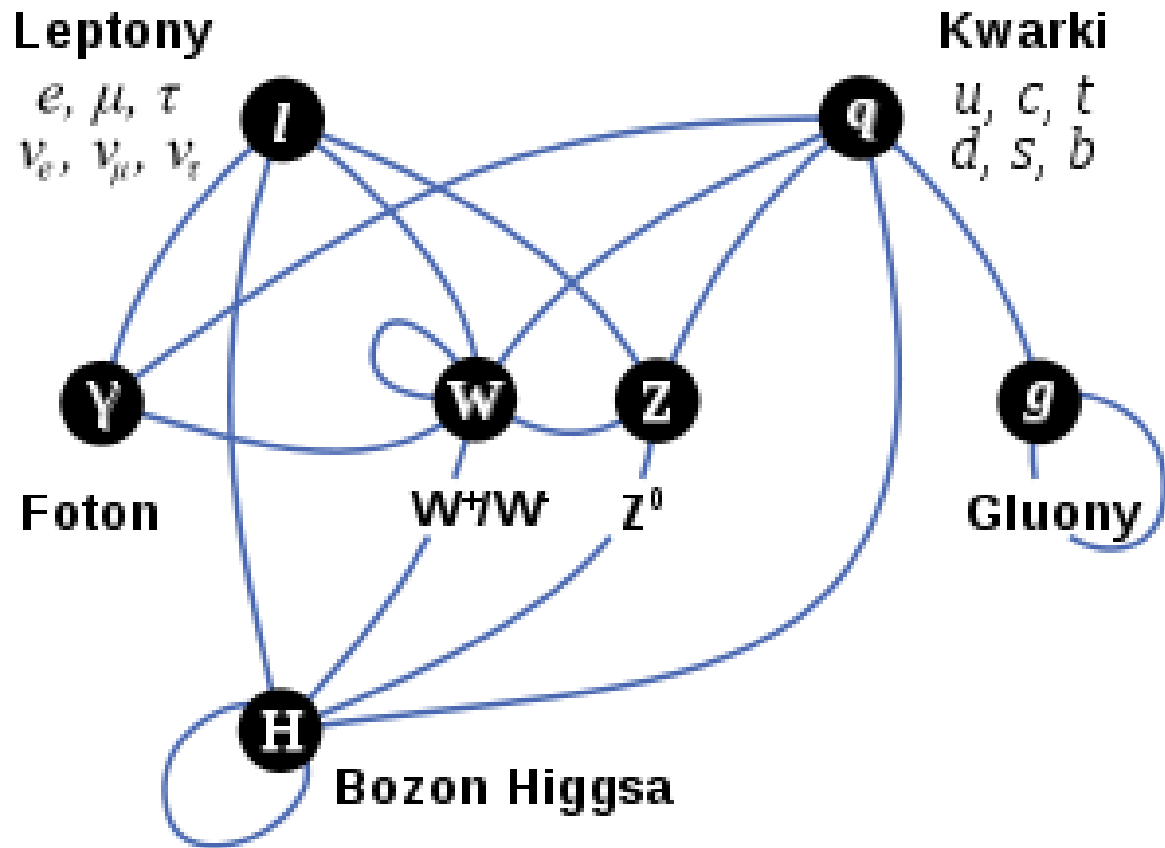
Odkryty 4 lipca 2012 przez eksperymenty ATLAS i CMS, prowadzone przy Wielkim Zderzaczu Hadronów w CERNie.

Masa odkrytej cząstki, wykrycie jej w oczekiwanych kanałach rozpadu oraz jej właściwości stanowiły mocne potwierdzenie, że jest to długo poszukiwany bozon Higgsa

W kwietniu 2013 zespoły pracujące przy detektorach CMS i ATLAS ostatecznie stwierdziły, że cząstka ta jest bozonem Higgsa.

Nagroda Nobla

Cząstki elementarne z których zbudowana jest znana materia: sześć leptonów i sześć kwarków oraz bozony cechowania przenoszące oddziaływania. Bozon Higgsa nadaje masę cząstkom z którymi oddziałuje

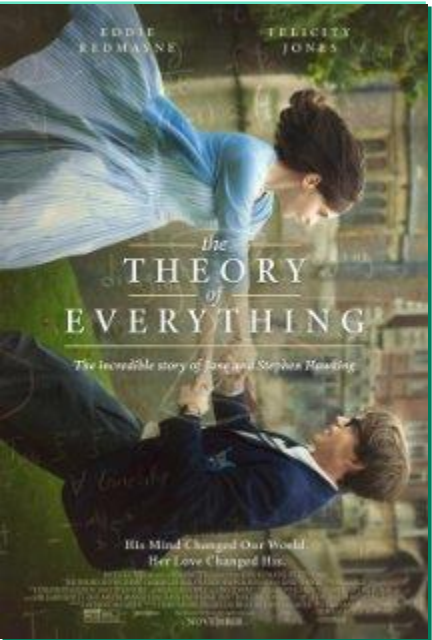
proton = dwa kwarki górne + jednej dolny ($2/3 + 2/3 - 1/3 = 1$)

neutron = dwa kwarki dolne + jeden górny ($-1/3 - 1/3 + 2/3 = 0$)

TOE

The Theory of Everything requires that the four fundamental forces of the universe be unified. These forces include gravity, electromagnetism, the weak nuclear force, and the strong nuclear force. The fundamental forces must be unified to explain, in principle, all physical phenomenon in the universe, from the birth of the universe to its demise, and ranges from the smallest subatomic particle to the vastness of the cosmos.

"The Theory of Everything" (*original title*)

123 min - Biography | Drama | Romance - 30 January 2015 (Poland)
7,8

Your rating: -/10)

Ratings: **7,8**/10 from 99 199 users Metascore: 72/100

Reviews: 249 user | 325 critic | 47 from Metacritic.com

A look at the relationship between the famous physicist Stephen Hawking and his wife.

Director

James Marsh

Writers

Anthony McCarten (screenplay), Jane Hawkin

Stars:

Eddie Redmayne, Felicity Jones, Tom Prior

OSKARY 2015

Born Stephen William Hawking

8 January 1942 (age 73)

Oxford, England

Residence United Kingdom

Fields

General relativity

Quantum gravity

Institutions

University of Cambridge

California Institute of Technology

Perimeter Institute for Theoretical Physics

Alma mater

University of Oxford (BA)

University of Cambridge (PhD)[1]

Thesis Properties of Expanding Universes (1965[2])

Doctoral advisor Dennis Sciama[3]

Other academic advisors Robert Berman[citation needed]

Doctoral students

Known for

Hawking radiation

Penrose-Hawking theorems

A Brief History of Time (1988)

Notable awards

Adams Prize (1966)

FRS (1974)[15]

Eddington Medal (1975)

Maxwell Medal and Prize (1976)

Heineman Prize (1976)

Hughes Medal (1976)

Albert Einstein Award (1978)

CBE (1982)

RAS Gold Medal (1985)

Dirac Medal (1987)

Wolf Prize (1988)

CH (1989)

Prince of Asturias Award (1989)

Andrew Gemant Award (1998)

Naylor Prize and Lectureship (1999)

Lilienfeld Prize (1999)

Albert Medal (Royal Society of Arts) (1999)

Copley Medal (2006)

Presidential Medal of Freedom (2009)

Fundamental Physics Prize (2012)

FRSA

Spouse

Jane Wilde (m. 1965; div. 1995)

Elaine Mason (m. 1995; div. 2006)

Children

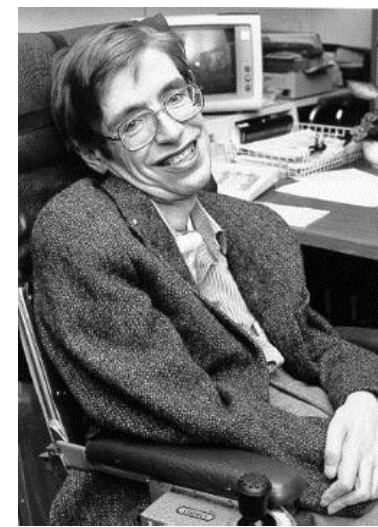
Robert (b. 1967)

Lucy (b. 1970)

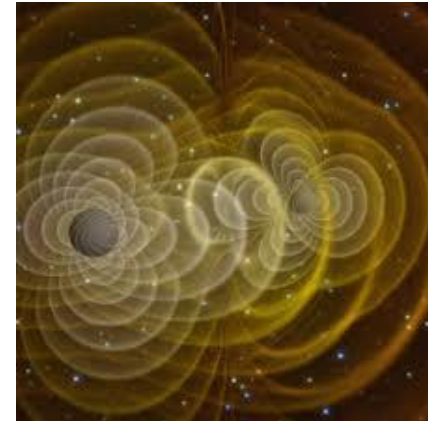
Timothy (b. 1979)

Website

hawking.org.uk

Fale grawitacyjne – przemieszczająca się z prędkością światła zmarszczka w czasoprzestrzeni. W mechanice nierelatywistycznej fala ta objawia się jako rozchodzące się drgania pola grawitacyjnego. Źródłem fal grawitacyjnych jest ciało poruszające się z przyspieszeniem. Do uzyskania obserwowalnych efektów ciało musi mieć bardzo duże przyspieszenie i ogromną masę. Obiekt emitujący fale traci energię, która unoszona jest w postaci promieniowania. Kwantem promieniowania grawitacyjnego może być grawiton, hipotetyczna cząstka.

W roku 2034 ESA zamierza wystrzelić zespół sond eLISA. Będą one poszukiwać fal grawitacyjnych. Ich czułość powinna pozwolić na wykrycie zmarszczek czasoprzestrzeni wytwarzanych w układzie J0806 (dwa orbitujące wokół siebie białe karły), co może potwierdzić hipotezy astronomów.

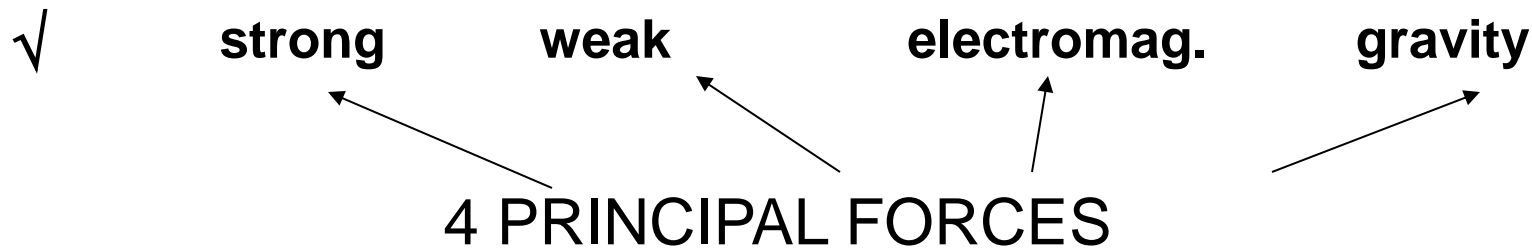
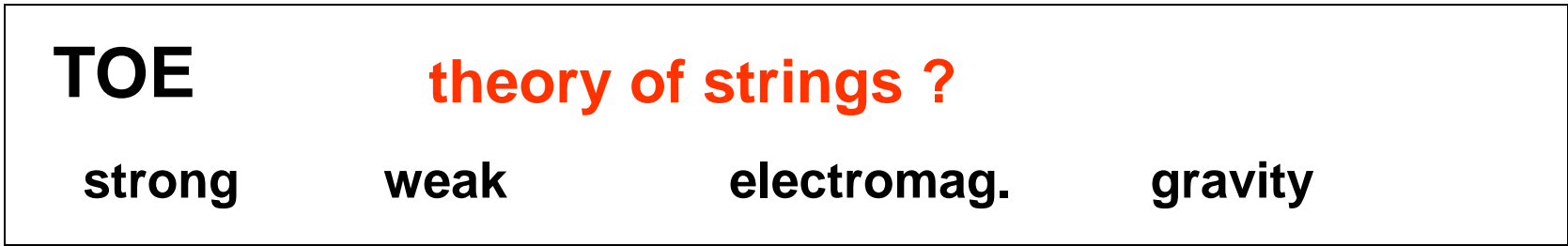
Równanie Einsteina – równanie pola ogólnej teorii względności, zwane też równaniem pola grawitacyjnego.

Równanie to ma następującą postać:

$$R_{\mu\nu} - \frac{1}{2}g_{\mu\nu}R + \Lambda g_{\mu\nu} = -\frac{8\pi}{c^4}GT_{\mu\nu}$$

gdzie: $R_{\mu\nu}$ - tensor krzywizny Ricciego, R - skalar krzywizny Ricciego, $g_{\mu\nu}$ - tensor metryczny, Λ - stała kosmologiczna, $T_{\mu\nu}$ - tensor energii-pędu, π - liczba pi, c - prędkość światła w próżni, G - stała grawitacji. Natomiast $g_{\mu\nu}$ opisuje metrykę rozmaitości i jest tensorem symetrycznym 4 x 4, ma więc 10 niezależnych składowych.

Where are we?

TOE

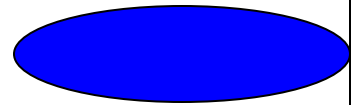
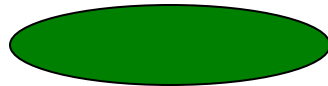
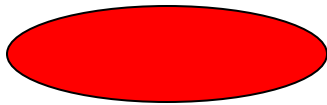
theory of superstrings?

strong

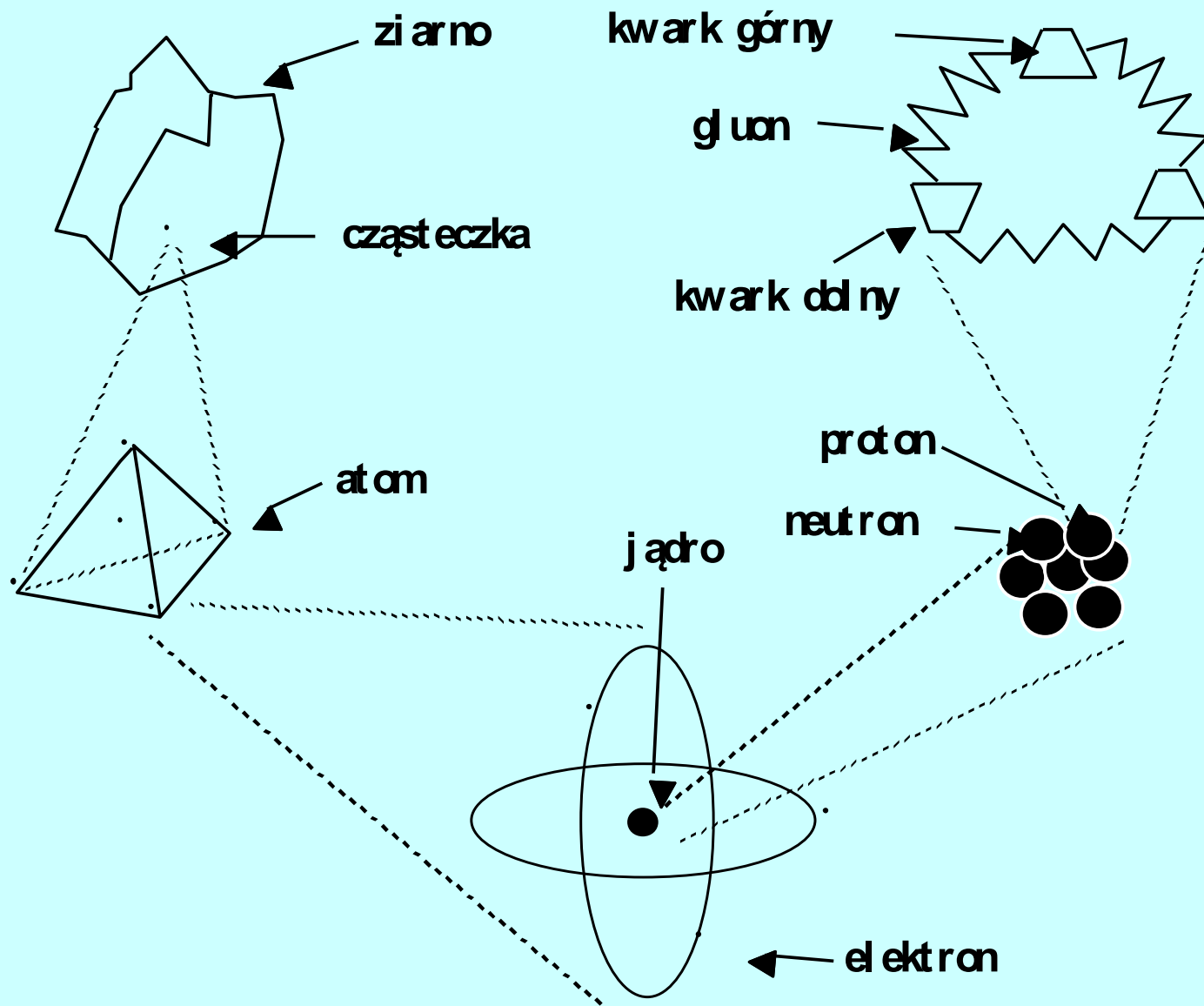
weak

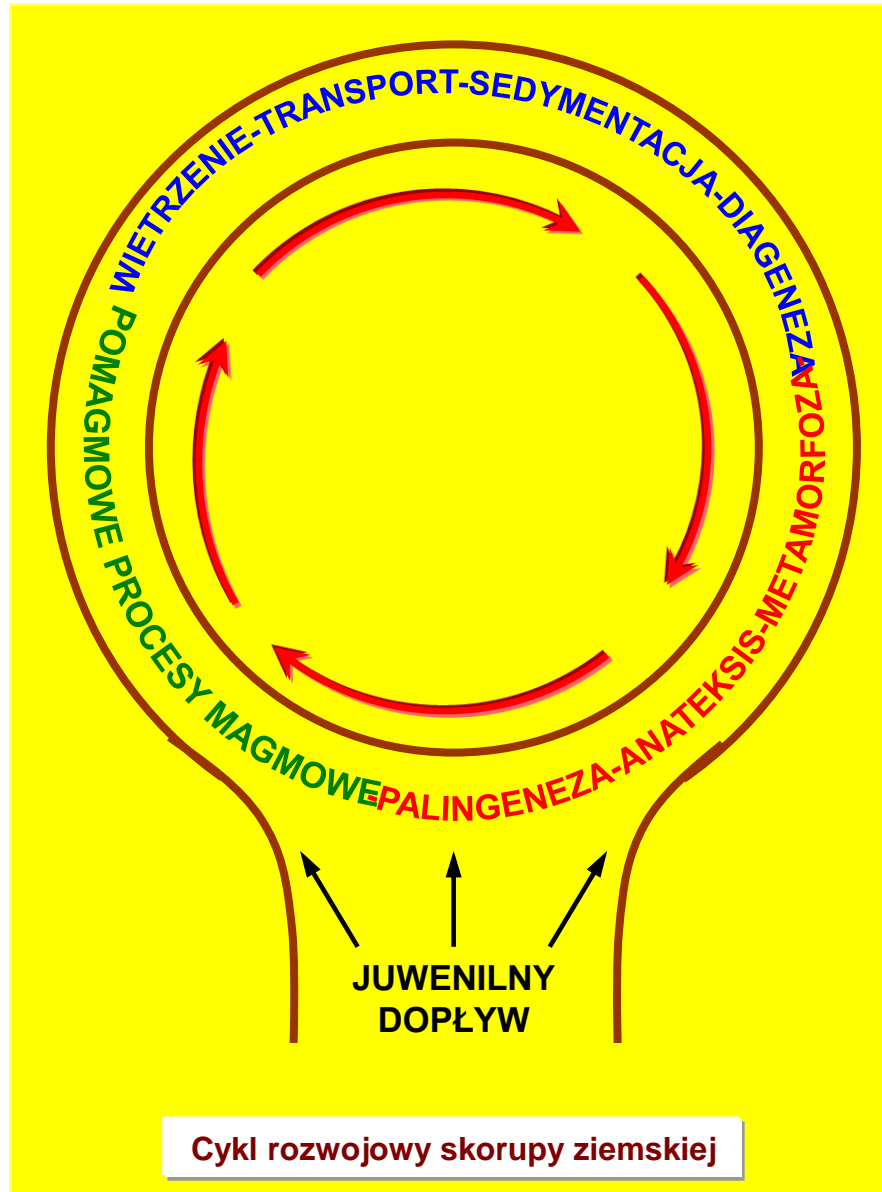
electromag.

gravity

separation theory

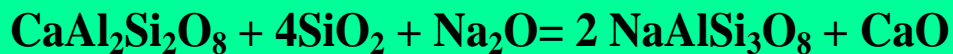

Serkies, 1972

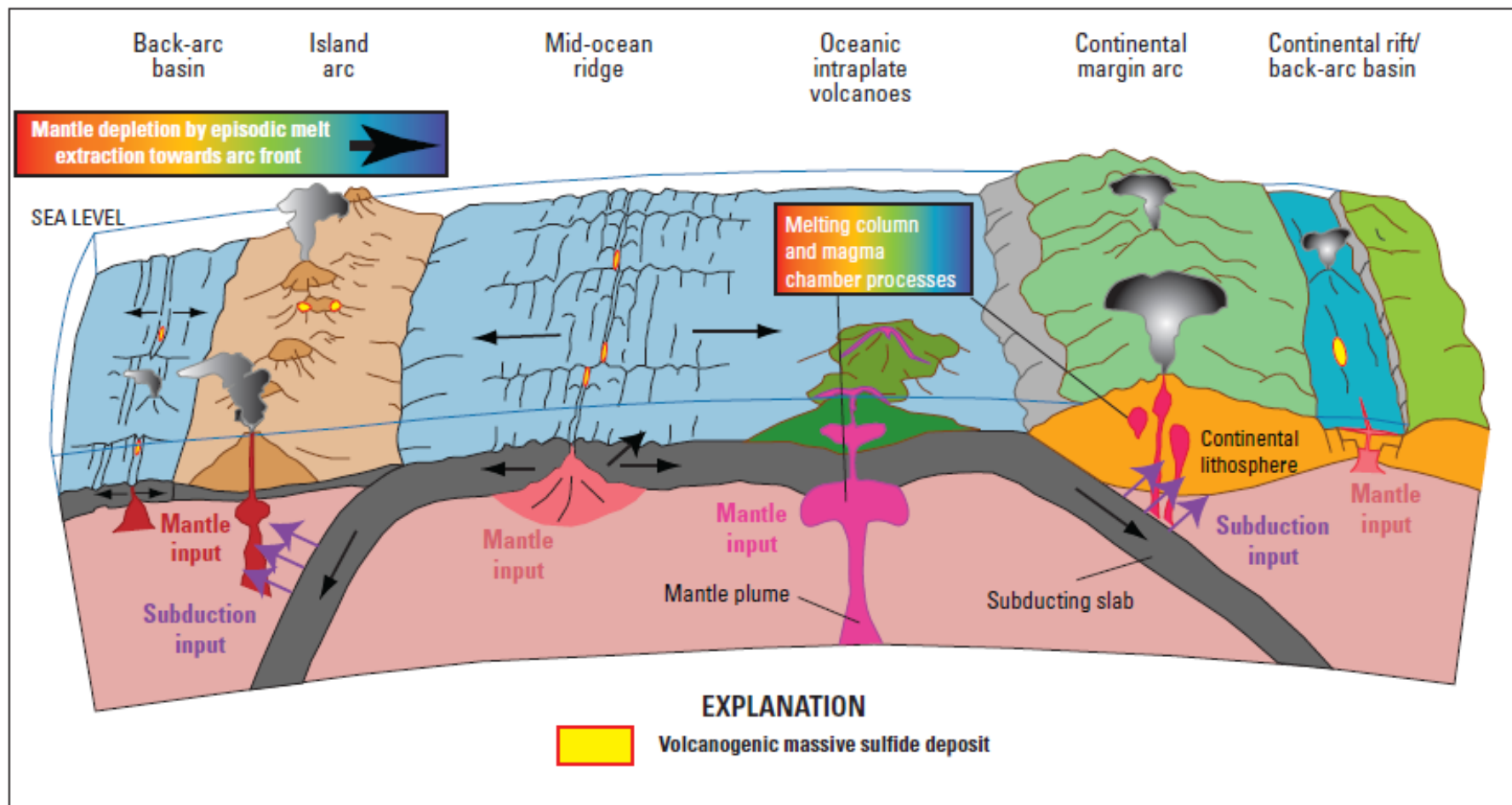
Powstawanie skaleni w wyniku bardzo wolnej równowagowej krystalizacji magmy

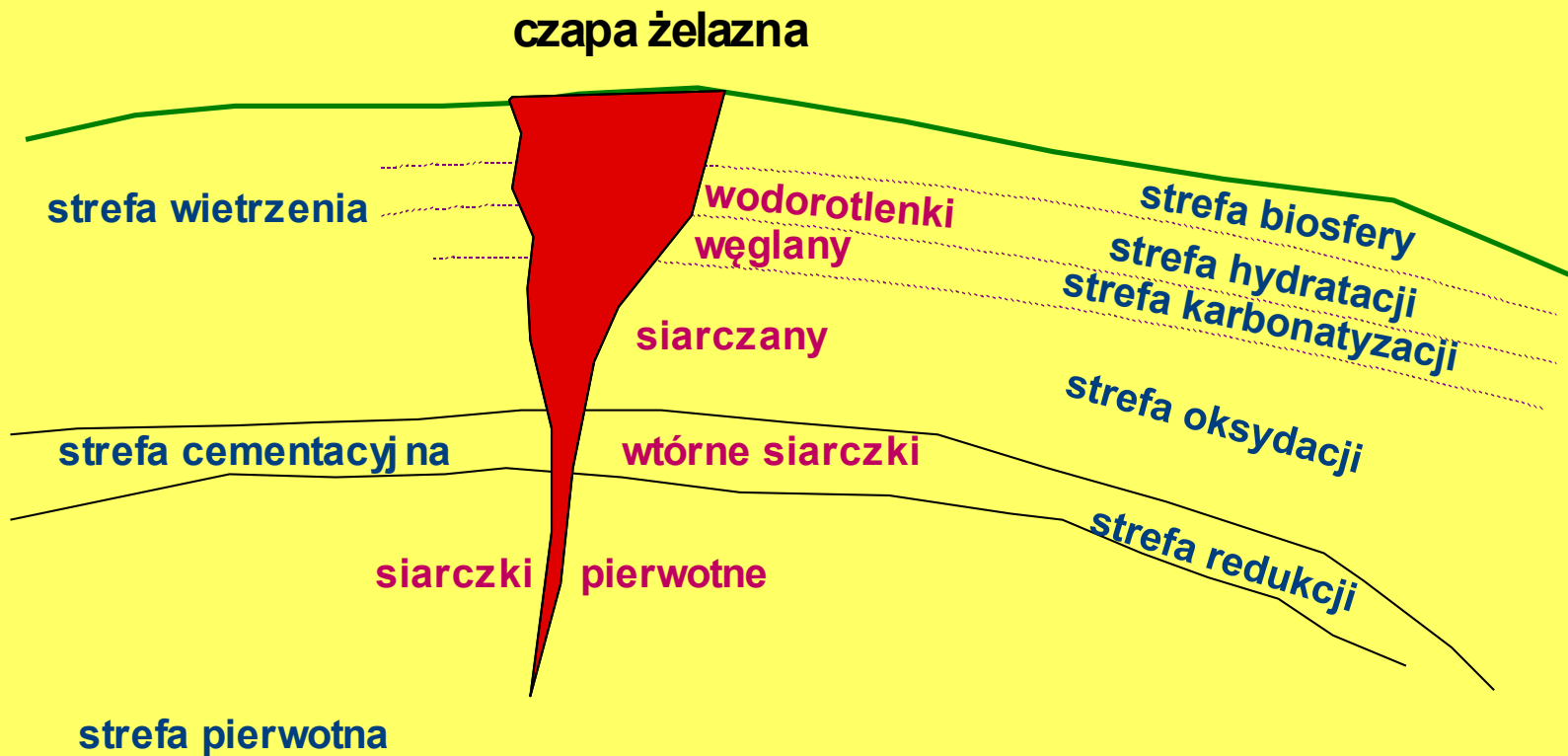

Związek pierwiastków z typami skał magmowych

15. Petrology of Associated Igneous Rocks, By W. Ian Ridley 15 of 21, Volcanogenic Massive Sulfide Occurrence Model

Figure 15–1. Schematic diagram showing the principal components and processes involved in the production of island-arc and back-arc volcanics that are major lithostratigraphic units associated with volcanogenic massive sulfide deposits. Subduction input includes (1) fluids released at shallow depths due to dehydration reactions, and (2) silicate melts released during partial melting at greater depths. These two processes metasomatize the overlying mantle, adding distinct trace-element assemblages. Movement of the asthenosphere is in response to the subduction process and may involve arc-parallel and arc-oblique movement. Two different mantle domains have been recognized in the western Pacific arcs—“Indian” and “Pacific”—based on isotopic systematics (Klein and others, 1988). Mantle melt extraction at shallow levels and subsequent mixing and fractionation produces a wide variety of volcanics at the surface, most of which are characterized by their hydrous nature. Island-arc volcanics are fundamentally different from back-arc volcanics because of the different inputs from the subducting oceanic crust. Modified from Pearce and Stern (2006).

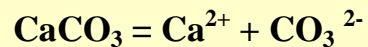

Podział środowiska wietrzeniowego na strefy

wietrzenie, transport, sedymentacja

Wietrzenie: rozpuszczanie

Iloczyn rozpuszczalności:

jest zdefiniowany jest jako:

$$K = [\text{Ca}^{2+}] [\text{CO}_3^{2-}] / [\text{CaCO}_3]$$

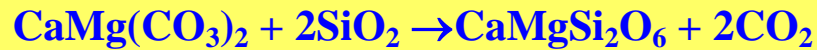
$$L = K [\text{CaCO}_3] = [\text{Ca}^{2+}] [\text{CO}_3^{2-}] \quad L=5 \times 10^{-9} \text{ (20}^\circ\text{C)}$$

Związek	iloczyn rozpuszczalności (L)
CaF ₂ (fluoryt)	4x10 ⁻¹¹
AgCl (chlorargyryt)	1.8x10 ⁻¹⁰
Cu ₂ S (chalkozyn)	7.2x10 ⁻⁴⁹
BaSO ₄ (baryt)	9.8x10 ⁻¹¹
CaSO ₄ (gips)	9.1x10 ⁻⁶
CaCO ₃ (kalcyt)	5x10 ⁻⁹
MgCO ₃ (magnezyt)	2x10 ⁻⁸
Ca(OH) ₂	4.68x10 ⁻⁶

Metamorfoza: najważniejszą rolę odgrywają temperatura i ciśnienie.

W tym warunkach skały węglanowe reagują z krzemionką i zachodzi reakcja:

dolomit

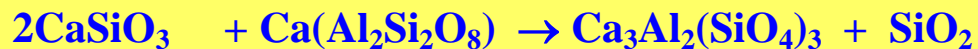
kwarc

diopsyd

dwutlenek węgla

Ciśnienie wynika z ciężaru nadkładu.

**Podwyższone ciśnienie prowadzi do tworzenia minerałów o większej gęstości.
(reguła przekory LeChaterliera-Brauna)**

wolastonit

anortyt

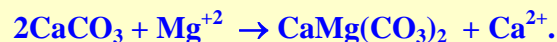
granat

kwarc

Objętość molowa lewej strony równania wynosi 180,1 a dla prawej zaś 150.5.

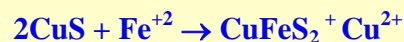
DIAGENEZA

Pierwotnie strącony w morskim osadzie węglan wapnia wskutek długotrwałego oddziaływania zawartych w wodzie morskiej jonów magnezu ulega reakcji następczej:

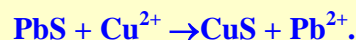
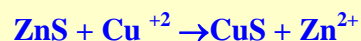

Zjawisko to często prowadzi do całkowitej dolomityzacji osadu.

Oddziaływania jonów żelaza zawartych w wodzie morskiej na świeżo strącony siarczek miedzi może dojść do powstania siarczku mieszanego -chalkopiryty:

Strącone siarczki cynku, ołowiu i miedzi w osadzie mogą ulec przejściu wyłącznie w siarczek miedzi, którego jony dyfundując z wyższych warstw roztworu oddziałują na osad:

Zmiana warunków fizykochemicznych w osadzie zachodzić może w wyniku reakcji biochemicznych.

Syderytyzacja osadu tzn. wypieranie z węglanu wapnia jonów Ca^{2+} przez jony Fe^{2+} i powstanie syderytu:

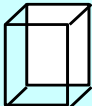
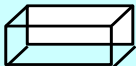

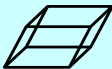
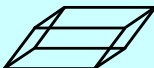
Fosfatyzacja osadu tzn. wypieranie węglanów przez fosforyty

Sylifikacja osadu tzn. wypieranie węglanów przez krzemionkę

Pirytyzacja osadu .....

Substancje krystaliczne

Tabela 1.1. Krystalograficzna klasyfikacja krystalicznych ciał stałych

Układ	Kształt komórki elementarnej	Minerały
1	2	3
1. Regularny (<i>C</i>) 	sześcián $a = b = c$ $\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$	halit (NaCl) galena (PbS) fluoryt (CaF ₂) sfaleryt (ZnS)
2. Tetragonalny (<i>Q</i>) 	prostopadłościan o podstawie kwadratowej $a = b \neq c$ $\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$	rutil (TiO ₂) cyrkon (ZrSiO ₄) hausmanit (Mn ₃ O ₄) kasyteryt (SnO ₂)
3. Rombowy (<i>O</i>) 	prostopadłościan o podstawie prostokątnej $a \neq b \neq c$ $\alpha = \beta = \gamma = 90^\circ$	siarka (S) baryt (BaSO ₄) stybнит (Sb ₂ S ₃) anhydryt (CaSO ₄)
4. Heksagonalny (<i>H</i>) 	prostopadłościan o podstawie romboidalnej $a = b \neq c$ $\alpha = \beta = 90^\circ, \gamma = 120^\circ$	grafit (C) wurcyt (ZnS) korund (Al ₂ O ₃) kowelin (CuS)
5. Trygonalny (<i>T</i>) (romboedryczny) 	romboedr $a = b = c$ $\alpha = \beta = \gamma \neq 90^\circ$	α -kwarc (SiO ₂) kalcyt (CaCO ₃) dolomit (MgCa(CO ₃) ₂) hematyt (Fe ₃ O ₄)
6. Jednoskośny (<i>M</i>) 	równoległościan $a \neq b \neq c$ $\beta = \gamma = 90^\circ, \alpha \neq 120^\circ$	arsenopiryty (FeSAs) gips (CaSO ₄ · 2H ₂ O) kryolit (Na ₃ AlF ₆) diopsyd (CaMgSi ₂ O ₆)
7. Trójskośny (<i>A</i>) 	równoległościan $a \neq b \neq c$ $\alpha \neq \beta \neq \gamma \neq 90^\circ$	albit (NaAlSi ₃ O ₈) mikroklin (KAlSi ₃ O ₈) anortyt (CaAl ₂ Si ₂ O ₈) kaolinit (Al ₄ Si ₄ O ₁₀ (OH) ₈)

7 układów krystalograficznych (a, b, c, α , β , γ)

14 typów sieci przestrzennej (a, b, c, α , β , γ , P, C, I, F)

32 klasy symetrii (, , , , ,)

230 grup przestrzennych

Dowolny minerał musi należeć do jednej z 230 grup przestrzennych

Symbolika grup przestrzennych:

międzynarodowa - np. NaCl - Fm3m

Fiodorowa-Schoenfliesa - np. NaCl - O_h⁵

Stale indywidualne chemiczne występujące w przyrodzie noszą nazwę minerałów

Odkryto dotąd około **4 000** minerałów

Zaleca się stosownie nazw zatwierdzonych przez Komisję Nazw Minerałów i Nowych Minerałów Międzynarodowej Asocjacji Mineralogicznej adoptowanych do języka polskiego

Polecane źródło: A. Bolewski, A. Manecki *Mineralogia szczegółowa*

Przykłady: carnallit (nie karnalit)
montmorillonit (nie montmorylonit)
goethyt (nie getyt)

Pamiętaj

**Naucz się nazw 100
najważniejszych minerałów**

Minerały miedzi

miedź rodzima	Cu
chalkopiryt	CuFeS_2
bornit	$\text{Cu}_2\text{S}\cdot(\text{Fe,Cu})\text{S}$
covellin	CuS
chalkozyn	Cu_2S
tetraedryt	$\text{Cu}_3\text{SbS}_{4-5}$
energit	Cu_3AsS_4
kupryt	Cu_2O
tenoryt	CuO
malachit	$\text{Cu}_2(\text{CO}_3)(\text{OH})_2$
azuryt	$\text{Cu}_3(\text{CO}_3)_2(\text{OH})_2$
chryzokola	$\text{CuSiO}_3\cdot n\text{H}_2\text{O}$

Minerały srebra

srebro rodzime	Ag
elektrum	(Au, Ag)
argentyt	Ag_2S
pirargyryt	Ag_3SbS_3
chlorargyryt	AgCl

Minerały złota

złoto rodzime	Au
sylvanit	AuAgTe_4
calaveryt	$(\text{Au,Ag})\text{Te}_2$

Minerały ołowiu

galena	PbS
cerusyt	PbCO_3
anglezyt	PbSO_4
bietiechtinit	$\text{Pb}(\text{Cu, Fe})_{21}\text{S}_{15}$

Minerały cynku

sfaleryt	ZnS
smitsonit	ZnCO₃
willemit	Zn₂(SiO₄)
franklinit	ZnFe₂O₄

Minerały glinu

diaspor	α-AlOOH
boehmit	γ-AlOOH
gibbsyt	γ-Al(OH)₃
leucyt	K(AlSi₂O₆)

MINERAŁY NIKLU

pentlandyt – (Fe,Ni)₉S₈

milleryt – β-NiS

gersdorfit – NiAsS

nikiel-skutterudyt

(dawniej chloantyt) – (Ni,Co)As₃₋₂

nikielin – NiAs

annabergit - Ni₃(AsO₄)₂ · 8H₂O

MINERAŁY KOBALTU

linneit – Co₃S₄

cobaltyn –CoAsS

skutterudyt –CoAs₃

asbolan – m(Co, Ni)O · MnO₂ · nH₂O

erytryn – Co₃[AsO₄]₂ · nH₂O

Minerały żelaza

Pierwiastki rodzime

Magnetyt	Fe_3O_4		
Hematyt	Fe_2O_3	Grafit	C
Goethyt	$\alpha\text{-FeOOH}$	Diament	C
Syderyt	FeCO_3	Fulleryt	C
Szamozyt	$(\text{Fe}^{2+}, \text{Mg}, \text{Fe}^{3+})_5\text{Al}[(\text{O}, \text{OH})_8 \text{AlSi}_3\text{O}_{10}]$	Siarka	S
Żelazo rodzime	Fe	Złoto	Au
Pirytyt (regularny)	FeS_2	Srebro	Ag
Markasyt (rombowy)	FeS_2	Żelazo	Fe
Pirotyn	FeS	Miedź	Cu
Ilmenit	FeTiO_3	Platyna	Pt

**Minerały typu sole
łatwo rozpuszczalne**

**Minerały typu sole
trudno rozpuszczalne**

Villiaumit

NaF

Fluoryt

CaF₂

Sylvin

KCl

Kryolit

Na₃[AlF₆]

Halit

NaCl

Baryt

BaSO₄

Carnalit

KMgCl₃·6H₂O

Anhydryt

CaSO₄

Salmiak

NH₄Cl

Gips

CaSO₄·H₂O

Bischofit

MgCl₂·H₂O

Celestyn

SrSO₄

Kizeryt

MgSO₄·H₂O

Kizeryt

MgSO₄·H₂O

Kalcyt

CaCO₃

Dolomit

CaMg (CO₃)₂

Magnezyt

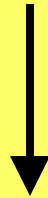
MgCO₃

Minerały skałotwórcze

Kwarc	SiO_2
Opal	$\text{SiO}_2 \cdot \text{H}_2\text{O}$
Ortoklaz (jednoskośny)	$\text{K}[\text{AlSi}_3\text{O}_8]$
Mikroklin (trójskośny)	$\text{K}[\text{AlSi}_3\text{O}_8]$
Albit	$\text{Na}[\text{AlSi}_3\text{O}_8]$
Anortyt	$\text{Ca}[\text{Al}_2\text{Si}_2\text{O}_8]$
Muskowit	$\text{K}(\text{Al})_2(\text{OH})_2[\text{AlSi}_3\text{O}_{10}]$
Biotyt	$\text{K}(\text{Mg,Fe})_3(\text{OH})_2[\text{AlSi}_3\text{O}_{10}]$
Oliwiny	$(\text{Mg,Fe})_2[\text{SiO}_4]$
Kaolinit	$\text{Al}_4(\text{OH})_8[\text{Si}_4\text{O}_{10}]$
Illit	$\text{K}(\text{Mg,Fe})_3(\text{OH})_2[\text{AlSi}_3\text{O}_{10}]$
Magnesiohornblenda	$\text{Ca}_2\text{Mg}_4(\text{Al., Fe}^{3+})[\text{OH}]_2[(\text{AlSi}_7\text{O}_{22})]$
Augit	$(\text{Ca, Mg, Fe}^{+2}, \text{Fe}^{+3}, \text{Ti, Al})_2[(\text{Si, Al})_2\text{O}_6]$

Obecnie pokutujące spojrzenie

Rozdrabnianie

Klasyfikacja

Wzbogacanie

- flotacyjne
- grawitacyjne
- magnetyczne
- itd.

Konfekcjonowanie

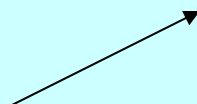
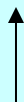
- suszenie
- pobieranie prób
- porcjowanie
- itd.

Proponowane spojrzenie na procesy mineralurgiczne

SEPARACJE

(operacje główne)

Separacja mechaniczna
(Rozdrabnianie)

Separacja ziarnowa
(Klasyfikacja)

(operacje przygotowawcze)

SEPARACJA

- flotacyjna
- grawitacyjna
- magnetyczna
- itd.

SEPARACJA

- suszenie
- pobieranie prób
- porcjowanie
- itd.

(operacje
uzupełniające)

